

Det rekommenderade brevets generation

Ur Eyvind Johnsons roman "Stad i ljus"

av Egon Jonsson

Eyvind Johnson, född 1900, nobelpristagare 1974 tillsammans med Harry Martinson, har på nytt stått i rampljuset 100 år efter sin födelse. Han har hyllats som en av de stora i svensk litteratur – kanske den främste under det gångna seklet.

En av Eyvind Johnsons tidiga romaner är *Stad i ljus*. Den är skriven i Paris 1926, utgiven på franska 1927 med titeln *Lettre recommandée*. Året därpå gavs den ut på Bonniers förlag. I denna roman finns en underfundig och i vår skönlitteratur unik betraktelse på ett postalt tema – det rekommenderade brevet och dess "två sidor".

Eyvind Johnsons tidiga romaner är säkerligen föga lästa numera. De har kommit i skuggan av senare mästerverk – *Romanen om Olof* (fyra delar 1934-1937), *Krilonsviten* (1941-1943), *Strändernas svall* (1946), *Drömmar om rosor och eld* (1949) och *Hans nådes tid* (1960).

Eyvind Johnson var i hög grad autodidakt. Han hade bara en sexårig folkskola bakom sig när han gav sig ut i Europa. Åren 1921-1923 levde han i Berlin och Paris och 1925-1930 var han bosatt i Frankrike. Under dessa år studerade han ihärdigt språk, litteratur, psykologi och historia. Han tog intryck av bland andra Proust, Gide och Bergson.

I likhet med James Joyces *Ulysses* (1922) är *Stad i ljus* en "dygnsroman". Handlingen

EGON JONSSON är född i Västervik 1919.

Efter 46 i Posten, varav de flesta som

informationschef, pensionerades han 1984.

Han har bl.a. varit mångårig redaktör för Postens
personaltidning P.S. samt ledamot av Postmusei-

nämnden i olika omgångar – åren 1977-1984

som ordförande. Han tillhörde Postmusei

Vänners styrelse åren 1957-1997.

utspelas under ett dygn och huvudperson är en ung svältande diktare. *Ulysses* läste dock Eyvind Johnson inte förrän 1929. En annan parallell som kan dras är till Knut Hamsuns debutroman *Sult* (1890). Som mål för sin diktning angav Eyvind Johnson i tidskriften *Fronten* 1931 att varje roman skulle vara som "experiment i liv och i att uttrycka livets mörker och livsglans".

Avsnittet om det rekommenderade brevet bär i all sin korthet syn för saken.

Eyvind Johnson medverkade i Postens brevvästare *Våra brev till utlandet*, utgiven 1963. Med fjärde upplagan 1968 passerades halvmiljonstrecket. Han skrev om "brevet till svenskar där ute". Som mångårig utlandssvensk visste han vad sådana brev betyder. Man väger brev med svenska frimärken i handen, är spänd inför innehållet och läser det noga, kanske flera gånger. Om bre-

vet rent allmänt skriver han: "Ett brev kan vara handen som du sträcker ut mot en annans hand – som trevar efter din".

Eyvind Johnson var hela sitt liv en flitig brevskrivare. Att han personligt och med humor besvarade brev från sina läsare har jag själv ett par exempel på från 1940-talet. Jag citerar ur ett av dem: "Jaså, Ni funderar på att skriva böcker? Det är kanske ingen dum idé, men det kan vara rätt besvärligt ibland". Det fick Eyvind Johnson själv erfa- ra. Nobelpriset gav ju inte bara ära.

För egen del har jag tagit Eyvind Johnsons synpunkter ad notam och hållit mig till att skriva artiklar i *Postryttaren* och andra periodiska publikationer. Nu lämnar vi i stället ordet till Eyvind Johnson:

Du, för vilken jag berättar denna historia, du vet vad ett rekommenderat brev kan betyda. Här gör jag en utvikning, en parentes för att säga något nödvändigt. Lyssna nu noga. Ett rekommenderat brev har två sidor: en med adressen, den andra med lacket. Mellan dessa två sidor ligger morgondagens bröd eller många dagars liv, kanske; där ligger den jordiska glädjen, matglädjen, kroppens glädje, vilken håller anden levande och rösten klar; och där ligger den glädje som dödar grämseln och är leendets verkliga moder.

Vår generation är för vis att tro på den stilla lyckan under de blommande körsbärsträden; vår generation har sett för mycket och sett för djupt. Vår generation är den klokaste och ondaste, som någonsin funnits, ty den är så klok och så ond, att den kastar skugga över alla andra; och så är den ju närvarande och kan försvara sig. Vår generation är dessutom det rekommenderade brevets generation.

Ja, vår generation är det rekommenderade brevets generation! Och den största ångest den känner och kan känna, är att det rekommenderade brevet icke skall komma fram i tid.

Jorden är i ett stort och kvalfullt mörker, där icke adressen och sigillens lysa och göra morgonen glad och framtiden mäktig av mat och milda känslor för nästan.

Kolumbus var ett rekommenderat brev, som kom fram till adressaten: framtiden. Charlemagne var också ett rek, som kom ur medeltidsmörkret och gjorde en smula ljus; och ett stort

rekommenderat brev var Jesus, som vi alla hysa aktning för. Goethe samt president Wilson från Amerika, vilken (den senare) dock på grund av storm tappade innehållet på vägen till Europa, voro ävenledes dylika värdeförsändelser. Kära vän, nu inser du värdet av ordentlig postgång.

Ett rek från Stockholm till Paris tar maximum 4 dagar. Under denna tid ligger det i en postsäck, sprängfylld av lycka och räkningar. Det möter andra rek, blir bekant och för samtal; och samtalet kan vara så här:

- Vart skall ni, bästa främling?
- Min herre (fru, fröken, etc.) jag skall till Malmö, där vi skiljas. En man som är plåtslagare på Södermalm i Stockholm, har skickat mig till sin mor, vilken är en gammal skånsk kvinna utan förmögenhet. Många rek far till henne. Vår släkt har inte mycket inombord: en tia i taget. Men vi kan ändå vara stolta över den glans vi sprider omkring oss. Och vart skall ni, min herre?
- Min fru, jag skall till Berlin. Jag är ett viktigt rek, fast mina sigill bara är gjorda med vapensidan av en enkrona och fast lacket är gammalt och använt förut. Jag är en hemresa. Jag säger er det, en hemresa, vilket som ni ser av mitt välvärdade yttre och min noggrant präntade adress, är något stort här i världen. Vet ni vad en hemresa är? Det är när man varit borta så länge, att dagarna förlorat sitt ljus, natten sin ro och det lilla land, man är ifrån, vuxit upp och blivit ett rike, så stort, att man inte kan ta om det med tanken och så rikt, att alla minnen från en grå tid dött i glansen av rikedomarna; då ens minne endast ser två världar: en trång och smutsig, som heter "Därborta" och en väldig och ljus, som heter "Därhemma"; när man varit borta så länge att man tappat tron på turen, blivit utarmad och aldrig har hopp om att komma över den höga muren in i paradiset, utan bara ser den lilla, trånga glugg, som heter konsulatsskjuts, – då är jag den breda porten man går in genom. Ni vet kanske inte! Men jag innehåller 45 kronor.

Eller ett rek kan säga:

- Jag är återupprättelsen. Jag är ett halvt års lugn. Jag är en återbetalning. Jag är en rättfärdighet. Jag är sanningen och livet. Jag är 75 kronor till en kostym kläder, så du kan se ut som folk.

Alla dessa rek äro de som avsänts och som komma fram om allt är i ordning och rälsskenorna äro ordentligt fastspikade och havet på gott humör. Men det finns rek som aldrig sändas och därför aldrig komma fram: de äro Hoppet, den blinda tron; de äro en gnista, som håller livslågan uppe när oljan i lampan nalkas sitt slut och mörkret är fyllt av djupa vatten att hoppa ner i, av rep, av revolverar och brott. De äro balanser, dessa inbillade värdeförsändelser, och när de balanseras, flyttas närmare verkligheten, går plankan, man står och väger på, överbord. De äro en het längtan eller lugna, svala drömmar, milt doftande av legenderna om det underbara ödets humanism, som man finner i amerikanska börs- och spekulationsromaner.